

Спољно мешање у послове евроазијских земаља - од КЕБС-а и ОЕБС-а до америчких стратегија "проширена" и геостратешке доминације - доследно је спречавало њихов успешан и независан развој. То је потврдио и тренутни сукоб на Блиском истоку и доказао да спољни актери не могу да управљају евроазијском безбедношћу, пише за РТ интернешенел министар спољних послова Белорусије Максим Риженков.

Још једном смо сведоци познатог обрасца: једностране интервенције у супротности са међународним правом, непоштовања локалних реалности, покушаја да се суседи супротставе једни другима и тежње ка стратешким интересима који немају никакве везе са добробити нација ухваћених у унакрсној ватри. Резултат је, као и увек, више смрти, више расељавања и дубља ерозија сваке наде за регионалну стабилност.

Нажалост, архитекте ових политика нису научиле лекције са Балкана, Ирака, Авганистана или Украјине. Они и даље верују да војна сила, једностране санкције и политичке манипулације могу преобликовати Евроазију према њиховим сопственим плановима. И сваки пут не успеју, али тек након што нанесу огромну патњу људима.

За евроазијске земље, порука не може бити јаснија. Не можемо се ослањати на спољне чуваре да нам обезбеде безбедност. Не можемо чекати да се врати "благодоник међународни либерални поредак", јер такав поредак никада није заиста постојао у пракси – никада није био либералан, био је хегемонистички. И свакако не можемо себи приуштити да останемо пасивни док други покушавају да одреде будућност нашег континента. Оно што нам је потребно – хитно – јесте наше сопствено решење, које смо ми и за нас створили. Потребна су нам евроазијска решења за евроазијске проблеме.

Евроазијска повеља

Кључна лекција тренутног блискоисточног сукоба, као и сваке друге неуспеле спољне интервенције у Евроазији током последње три деценије, јесте следећа: само аутохтона, инклузивна и на консензусу заснована безбедносна архитектура може да функционише.

Конференција за безбедност и сарадњу у Европи (КЕБС) је успела током Хладног рата управо зато што је била истински форум за дијалог између два табора која су поштовала постојање једног другог. Организација за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС) је пропала када је постала инструмент за једну групу држава учесница да наметне своју вољу другима.

Оно што је Евроазији уместо тога потребно је нови приступ, заснован на принципу који се позива на Хелсиншки завршни акт из 1975. године, али никада није заиста примењен: недељивост безбедности.

Ниједна земља у Евроазији не би требало да тражи сопствену безбедност на рачун других. Ниједној спољној сили не би требало дозволити да игра једну евроазијску државу против друге. И ниједан регионални сукоб не би требало третирати као прилику

за геополитичку добит.

Управо то треба да понуди Евроазијска повеља о разноликости и мултиполарности у XXI веку.

Повеља, наводи Риженков, не би била усмерена против било које земље или групе држава. Замишљена је као конструктиван, аутохтони, колективни, инклузивни и свеобухватни напор. Тежиће успостављању пан-евроазијске безбедносне архитектуре засноване на нормама и принципима Повеље Уједињених нација. Покриваће не само безбедност, већ и економску сарадњу, хуманитарну размену и цивилизацијски дијалог. У принципу ће поздравити све евроазијске државе, од Лисабона до Маниле.

У сржи Повеље биће принцип недељиве безбедности. Повеља би требало да операционализује недељиву безбедност кроз конкретне, проверљиве обавезе, као што су, на пример:

1. Ниједна држава не може да се придружи војном савезу чији критеријуми за чланство систематски искључују друге евроазијске државе без мултилатералних консултација.
2. Ниједна држава не сме да буде домаћин сталне стране војне инфраструктуре која материјално угрожава основне безбедносне интересе њених суседа без претходног обавештења и верификације у оквиру мултилатералног оквира.
3. Сви спорови између држава учесница требало би да буду предмет обавезних консултација кроз институције Повеље.
4. Учеснице не би требало једна против друге да примењују једностране принудне мере.

Ово би требало да буду тачке преговора. Оне би требало да преведу принцип недељиве безбедности из племенитог слогана у оперативни оквир.

Као резултат тога, ниједна евроазијска земља не би требало да се осећа угрожено легитимним безбедносним аранжманима друге земље. Ниједан сукоб у Евроазији не би требало да се решава силом или спољним диктатом. И ниједна земља не би требало да буде приморана да бира између конкурентских блокова.

Повеља неће бити нејасна декларација. Она је замишљена да буде практичан оквир за деловање – геостратегија за наш суперконтинент, која обухвата безбедност, економију, технологију, културу и још много тога, наводи Риженков.

Од дискусије до акције

Скоро три године, идеја Евроазијске повеље се разматра на међународним форумима, билатералним консултацијама и академским публикацијама. Концепт је привукао све веће интересовање, а многе евроазијске државе су изразиле подршку у принципу. Али дискусија, колико год вредна била, није довољна.

Република Белорусија и Руска Федерација, као коспонзори иницијативе, припремиле су конкретан план за прелазак са дискусије на формалне преговоре. Тај план је изложен у незваничном документу који је подељен са нашим евроазијским партнерима.

Конкретно, предлажемо да се процес преговора покрене у септембру 2026. године, током заседања Генералне скупштине УН, уз претпоставку да би то довело до усвајања коначног текста Повеље на Самиту евроазијских лидера, који је оквирно заказан за претходну годину пре краја 2027. године.

Разумемо да неки могу гледати на Повељу са скептицизмом. Неки се могу плашити да је усмерена против њих. Можда верују да су њихови постојећи савези и партнерства довољни. Други можда једноставно чекају да виде како ће се процес одвијати, наводи Риженков.

На ова оклевања, нуди три запажања.

Прво, Повеља није усмерена против било кога. Отворена је за све. Ваше учешће није издаја било које постојеће обавезе – то је инвестиција у стабилнији и предвидљивији евроазијски поредак. Европска унија, чланице НАТО-а и друге државе повезане са Западом су добродошле да се друже за преговарачким столом у доброј вери – као равноправни учесници, а не као инструктори.

Друго, спољни услови који су подржавали европски просперитет и безбедност се брзо мењају. Сједињеним Државама Европа више није примарна, што је потврђено у њиховој Стратегији националне безбедности за 2025. годину. Ера неограничене слободне трговине и јефтиних ресурса је завршена. Демографски, економски и миграциони изазови Европе се повећавају. Ниједна спољна сила неће спасити Европу од ових трендова. Али сарадња унутар Евроазије сигурно хоће.

Треће, и што је најважније, цена неучешћа расте из дана у дан. Неучешће носи другачију цену: губитак гласа у обликовању правила која ће владати овим континентом деценијама. Ако одлучите да стојите ван новонастајућег евроазијског поретка, нећете моћи да га зауставите. Једноставно ћете изгубити своје место за столом док други обликују будућност континента на којем живите.

Видели смо шта може да се постигне сарадњом домаћих земаља. Тихо обуздавање граничних тензија у Централној Азији уз помоћ Шангајске организације за сарадњу, отпорност АСЕАН-а упркос конкуренцији великих сила, брзе консултације Организације уговора о колективној безбедности током кризе у Казахстану 2022. године – то нису савршени модели. Али су наши. Повеља тежи да прошири ове лекције на цео континент, учећи и из успеха и из неуспеха сваког евроазијског безбедносног експеримента.

Време за дискусију је прошло. Време за оклевање је прошло. Догађаји из 2026. године огласили су узбуну коју ниједна одговорна земља не може игнорисати.

Евроазији је потребна нова безбедносна архитектура – она заснована на недељивој безбедности, међусобном поштовању и истинском партнерству. Евроазијска повеља о разноликости и мултиполарности у XXI веку је средство за изградњу те архитектуре. А

септембар 2026. у Њујорку је тренутак за почетак, закључује Риженков.

(РТ Балкан)